

**DOMNUL ȚĂRII MOLDOVEI ÎNTRE INTERESE PERSONALE,
ANGAJAMENTE POLITICE EXTERNE ȘI RESPONSABILITATE FAȚĂ DE ȚARĂ
(STUDIU DE CAZ: ALEXANDRU LĂPUȘNEANU)**

**THE RULER OF MOLDAVIA BETWEEN PERSONAL INTERESTS,
FOREIGN POLICY COMMITMENTS AND RESPONSIBILITY TOWARDS
THE COUNTRY (CASE STUDY: ALEXANDRU LAPUSNEANU)**

Silvia CHICU, dr., conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău
ORCID: 0000-0002-6812-7426
chicu.silvia@upsc.md

Silvia CHICU, PhD, Associate Professor,
“Ion Creanga” SPU of Chisinau

CZU: 94(478)1552/1568”

DOI: 10.46727/c.v3.21-22-03-2024.p265-271

Abstract. In the present study, we aimed to analyze the determining factors that influenced the political activity of the Lords of Moldova: personal interests, external political commitments and responsibility towards the country. Our investigation is focused on the political activity of Alexandru Lăpușneanu. The case of Alexandru Lăpușneanu is a reference, in the context of the ability to oscillate, in his political activity, between interests, commitments and responsibility towards the country. Historical sources have captured the danger that loomed over Moldova of being ruled by a Muslim in the middle of the 16th century, following the conversion to Islam of Ilie Rareș, but also the division of the political elite into several factions with various external political orientations, some working in emigration. In the context of the concerns of the political and church elite, a candidate for the throne of Moldova is identified who had a personal interest to occupy the throne, to be recognized as a representative of the ruling dynasty, the highest honor that could be granted to him - the illegitimate son of Bogdan of III. Not having enough resources to take over the throne, the pretender makes commitments to the political power that grants him this help: the Kingdom of Poland in 1552 and the Ottoman Empire in 1564. The change in the external political option of Alexandru Lăpușneanu was determined by the danger that represented for the stability of the Country the pretenders to the Dominion supported by the Polish Crown. Showing responsibility towards the country, worried about the danger of Moldova being turned into a pashalac, Alexandru Lăpușneanu asks for Polish help, and in case the pretenders supported by Poland destabilize the situation in the country, Alexandru Lăpușneanu will accept the protection of the Ottoman Empire. The careful analysis of the sources convinces us that in the middle of the century. 16th century, Moldova was going through a very complicated period of changing its political-legal status, a situation that led Alexandru Lăpușneanu to oscillate between personal interests, political commitments and responsibility towards the country.

Keywords: Ruler, Moldavia, personal interests, foreign policy commitments, responsibility towards the country

În Evul Mediu în Țara Moldovei instituția centrală a puterii era deținută de către Domn. Ascensiunea spre tron, dar și menținerea la domnie erau de multe ori foarte anevoioase. Totodată, obținerea tronului reprezenta „scopul vieții” pentru mulți pretendenți. În studiul de față ne-am propus să analizăm factorii determinanți care influențau activitatea politică a

pretendenților/ Domnilor Țării Moldovei: interesele personale, angajamentele politice externe și responsabilitatea față de țară.

Pentru înțelegerea subiectului propus, este necesar să definim noțiunile-cheie pe care vor fi utilizate: *interesul personal* reprezintă preocuparea persoanei de a obține avantaje, folosind reputația, influența, relațiile, informația la care are acces, ca urmare a deținerii puterii; *angajamentul* este promisiunea/contractul prin care o persoană își pune serviciile la dispoziția unei instituții și care prevede condițiile de acordare a ajutorului; *responsabilitatea față de țară* este capacitatea unei persoane cu funcție de conducere de a avea grijă de țară/de ceilalți.

Investigația noastră este axată pe activitatea politică a lui Alexandru Lăpușneanu. Cazul lui Alexandru Lăpușneanu este unul de referință, în contextul abilității de a oscila, în activitatea sa politică, între interese personale, angajamente politice externe și responsabilitate față de țară. Izvoarele istorice au surprins pericolul care plana asupra Țării Moldovei de a fi guvernată de un musulman, urmare a convertirii la Islam a lui Ilie Rareș, dar și a divizării elitei politice în mai multe facțiuni cu diverse orientări politice externe, unele activând în emigrație.

Mijlocul secolului al XVI-lea în Țara Moldovei este marcat de emigrarea mai multor boieri moldoveni, emigrare cosemnată în izvoarele interne și externe. Astfel, Cronica lui Eftimie menționează că boierii „dacă au văzut atâta rău, o mare spaimă i-a cuprins pe toți și au început să fugă în Țara Leșească și s-au făcut pribegi” [3, p.119-120]. Deși Ilie Rareș a cerut regelui Poloniei extrădarea boierilor moldoveni, această solicitare nu a fost satisfăcută, explicându-i-se motivul refuzului: „deoarece au fost tratați rău, boierii s-au văzut nevoiți să emigreze în țara vecină” [2, p. 152]. Domnul intrase în conflict și cu boierimea din țară. Urmare a situației instabile create, i se solicită lui Ilie Rareș să se prezinte la Constantinopol. Solicitarea era înaintată pentru prima dată unui Domn moldovean. La Constantinopol la 30 mai 1551 Iliaș Rareș acceptă să treacă la islam [4, p. 263]. Considerăm că decizia Porții a fost una politică, și nu religioasă. Scopul urmărit era discreditarea familiei domnitoare din Țara Moldovei, țară unde tradiția dinastică era încă respectată. Această situație a determinat Coroana polonă să acorde o atenție deosebită boierilor moldoveni din teritoriile poloneze. Drept dovadă, într-o adresare către sftnicii săi la 11 august 1551 [10, p. 154], Sigismund August confirmă că acceptă protecția boierilor moldoveni.

În contextul pericolului transformării țării în pašalâc, a fost identificat un candidat la tronul Moldovei. Gruparea boierească polonofilă a susținut candidatura lui Petru Stolnicul. Interesul personal al acestui pretendent de a ocupa tronul era de a fi recunoscut ca reprezentant al dinastiei domnitoare, cel mai mare prestigiu acordat unui boier – ocuparea celei mai înalte trepte în ierarhia socială, – să devină „unsul lui Dumnezeu” în Țara Moldovei el, fiu nelegitim al lui Bogdan al III-lea.

Petru Stolnicul, cu numele de domnie Alexandru, a fost susținut și de nobili polonezi care aveau interese politice și economice în zonă. Rolul factorului polonez în succesul lui Petru/Alexandru a fost decisiv, drept dovadă fiind conținutul jurământului de la Bakota, unde Lăpușneanu modifică titulatura domnească „din mila lui Dumnezeu”, accentuând meritul regelui polon: „Io, Petru Alexandru, domn al țărilor Moldovei și Valahiei, ales de Măria Sa regele și întărit de toți sftnicii bătrâni și tineri și de toți ceilalți supuși ai noștri”. Lui Alexandru i s-a impus angajamente ce contraveneau intereselor, totuși acceptate, în scopul stăvilirii expansiunii otomane. Alexandru era conștient că, fără sprijinul Regelui și nobilimii poloneze, nu va ocupa scaunul domnesc, de aceea acceptă angajamentele impuse de rege. Evenimentele

de mai târziu dovedesc că Alexandru Lăpușneanu, considerat creatura „regis Poloniae” [14, p. 106], nu a urmat un curs politic pro-polon.

Așadar, cu sprijin polon Alexandru obține domnia Țării Moldovei în septembrie 1552, dar pentru a nu intra în conflict cu Poarta, Alexandru avea nevoie și de recunoașterea externă. Imperiul otoman, dorind să ocolească pericolul creării unei coaliții antiotomane, a acceptat candidatura lui Alexandru Lăpușneanu. Documentul din 24 octombrie 1552, conform căruia „sultanul i-a primit pe solii moldoveni care au cerut confirmarea voievodului ales de ei, trimițându-i în dar noului domn un steag, un cal și veșminte...” [14, p. 108], confirmă această situație. Prin această confirmare, Alexandru Lăpușneanu și-a consolidat domnia, dar a fost impus [11, p. 47] să oscileze permanent între lumea creștină și cea otomană. Totodată, determinat de situația în care gruparea boierească pro-Rareș era destul de puternică, Alexandru colaborează cu toți adversarii acestei facțiuni care, de altfel, nu erau în totalitate susținătorii lui și își asumă responsabilitatea față de țară pentru a nu provoca criză socială.

Urmare a angajamentelor politice asumate la Bakota, la 22 iunie 1553 la Hârlău [2, p. 172] Alexandru Lăpușneanu și marii săi dregători depuneau jurământul de credință față de regele polon. Conform acestui jurământ, atât Domnul, cât și boierii se obligă să nu încheie alianțe și omagii de vasalitate fără permisiunea regelui, care se obliga să ofere azil politic Domnului și boierilor săi, în caz de necesitate. Jurământul inclus în noul tratat mai conținea un șir de reglementări ale relațiilor moldo-polone. Istoricul Veniamin Ciobanu [1, p. 409] a demonstrat că prevederile acestui tratat n-au fost respectate, ba mai mult, ele au fost încălcate de către polonezi chiar în același an. Prin aptitudinile sale diplomatice deosebite, sultanul „l-a convins” pe regele polon că Domnul moldovean este supusul Porții.

Determinat de situație, la 29 iulie 1553 [1, p. 418] Alexandru Lăpușneanu a apelat la regele polon după ajutor, pentru a face față pretențiilor sultanului care declară că „pretendenții Iliș și Constantin Rareș sunt gata să plătească Porții mai mult” [1, p. 419]. Izvoarele nu atestă răspunsul regelui, ceea ce dovedește nerespectarea angajamentelor acestuia. Refuzul celui „deal doilea suzeran”, Polonia, de a proteja Țara Moldovei, neasumarea angajamentelor de către rege îl determină pe Alexandru Lăpușneanu să accepte condițiile înaintate de către Poartă, fiind preocupat de starea de securitate a Țării Moldovei.

Ilie și Constantin Rareș reprezentau un mare pericol pentru Alexandru, care a ordonat la sfârșitul anului 1553 trimiterea la Constantinopol „ce mai rămăsese din tezaurul țării” în schimbul menținerii la domnie. Din cauza morții lui Constantin Rareș (se presupune că fusese otrăvit de către adepții lui Lăpușneanu [5, p. 182]), gruparea pro-Rareș de la Constantinopol este înlăturată. În același timp a fost exilat Iliș Mehmed și a fost asasinată Elena Rareș.

După dispariția Rareșilor, Alexandru Lăpușneanu a putut activa mai eficient. Despre acest lucru ne convinge și prima atestare a sfatului domnesc în actele interne, începând cu 23 februarie 1554. Analiza componenței sfaturilor domnești ale lui Ștefan Rareș și Alexandru Lăpușneanu ne permite să credem că ultimul s-a bucurat de sprijinul unei părți a marilor dregători ai lui Ștefan Rareș. Ceilalți mari dregători promovați în sfat au fost din rândul susținătorilor pribegi, precum și din boieri de rang mai jos. Majoritatea în sfat o dețineau boierii pro-poloni care au obținut, conform condițiilor jurământului de la Hârlău (22 iunie 1553), ca Alexandru Lăpușneanu să-și asume angajamentul să accepte opinia dregătorilor în alegerea cursului politicii externe [2, p. 172]. În cazul devierii Domnului de la clauzele tratatului, marea boierime se obliga să păstreze credință regelui [2, p. 177].

Domnind alături de acești dregători, Alexandru a putut menține un echilibru politic puțin mai mult de un an. Ostilitățile între Domnie și boierimea din Țara Moldovei datează cu începutul anului 1555. Marii boieri ce nu primiseră dregătorii au conspirat împotriva Domnului. Complotul a fost favorizat și de factorul extern. Datorită încordării relațiilor moldo-polone are loc o apropiere a Domnului de Poartă, ceea ce a contribuit ca între boierimea propolonă și Domn să apară divergențe în promovarea politicii externe.

Din mooment când boierimea și-a manifestat nemulțumirea față de politica promovată de Domn și a încercând să-și ridice „un alt domn din rândul lor” dorind să dovedească ilegalitatea domniei acestuia, Alexandru Lăpușneanu își legiferează domnia prin căsătoria cu Ruxandra Rareș, neglijând opinia boierilor care îl susținuseră.

Situația politică din Țara Moldovei, în a doua jumătate a anului 1555, îl determină pe Domn să promoveze o politică autoritară, preluând toate pârghiile puterii de stat. Sfatul domnesc nu este format din mai multe considerente. În primul rând, opoziția internă avea încă destule forțe pentru a ocupa o poziție cheie în stat și de a reîncepe ostilitățile. Boierimea cu opțiuni politice pro-polone nu va fi promovată în sfat pentru că participase la complot, iar foștii susținători rareși, în parte de orientare pro-otomană, nu se bucurau de încrederea domnului. Mai mult ca atât, în toamna anului 1555 agenții austrieci transmiteau că pentru Moldova este desemnat de către Poartă un alt Domn [11, p. 256]. Poarta nu-l va mazili pe Alexandru, ci îl va discredita, impunându-l să-și asume niște angajamente privind realizarea intereselor Porții în spațiul carpatic. În schimbul sprijinului, lui Alexandru Lăpușneanu i se cerea, la 12 februarie 1556, [14, p.159; 11, p. 257] să participe cu oaste la instalarea lui Ioan Sigismund Zapolya pe tronul Transilvaniei, urmând să execute în continuare ordinele Porții.

Sfatul domnesc format la începutul anului 1558 era alcătuit din trei categorii de boieri: boieri partizani ai lui Alexandru Lăpușneanu reîntorși din pribegie; boieri foști colaboratori ai domnilor Rareși și boieri noi. Acest sfat ar fi trebuit să reprezinte un o variantă de compromis. Încercarea lui Alexandru Lăpușneanu de a crea un echilibru politic intern suferă și de această dată eșec. Urmare a represaliilor aplicate împotriva grupărilor lui Constantin Rareș și Lupu Păhărnicele, se mărise numărul boierilor pribegi în țările creștine. Aceste fracțiuni boierești devin pârghii de șantajare a Domnului în scopul realizării intereselor acestor state în Țara Moldovei.

Astfel, la începutul anului 1560 se conturează gruparea boierească în susținerea lui Despot. Cu toate că își luase angajamente în fața imperialilor de a încadra Țara Moldovei într-o coaliție antiotomană, Despot cere să fie confirmat la tronul țării de către sultan. Considerăm că actul a fost întreprins la sfatul boierimii, în scopul consolidării domniei și securității țării. În acest sens, la 25 decembrie 1561 la Poartă sosea o solie moldovenească cu daruri din partea lui Despot. Totodată, la 11 decembrie 1561, instalat la tron, Despot se grăbește să declare că dorește „să aibă relații de bună vecinătate cu regele” [4, p.394]. Se repetă situația din anul 1552. Sultanul este asigurat de către regele polon precum că pretendentul a fost adus la domnie fără știrea lui [2, p. 251] și cere detronarea acestuia [2, p. 238]. În opinia diplomației poloneze, recunoașterea lui Despot nu însemna altceva decât recunoașterea trecerii Țării Moldovei sub influența austriacă.

În instrucțiunile primite, în vederea explicației necesității schimbării la domnie în Țara Moldovei, accentul se punea pe „chemarea boierilor moldoveni pentru a pune capăt cruzimilor lui Lăpușneanu, oferind o mărime de tribut...” [14, p. 205]. Reieșind din conjunctura internă și

internațională, la 15 ianuarie 1562 „Soliman s-a hotărât să-l confirme pe Despot ca domn al Moldovei, cu condiția ...să fie prieten prietenilor și dușman dușmanilor săi” [14, p. 207].

Ajuns la domnie, Despot a declarat că intenționează să domnească alături de sfatul domnesc, situație rar observată în timpul „tiraniei lui Alexandru Lăpușeanu”. În scurt timp provoacă mari ostilități în rândul elitei politice și al celei bisericești. Drept motiv pentru declanșarea ostilităților, a servit confiscarea obiectelor din metale prețioase ale bisericii pentru acoperirea deficitului monetar. Această acțiune a Domnului a fost percepută ca o manifestare apocaliptică. Actul a atras atenția întregii populații ortodoxe a Moldovei. Nemulțumirea față de Despot a atins apogeul în vara anului 1563, când boierul Ștefan Tomșa s-a răsculat împotriva Domnului. La 8 august 1563 a început asediul cetății Suceava de către oastea condusă de Tomșa: „Și a fost război ziua și noaptea, și vărsarea de sânge, peire de ostași timp de patru luni” [3, p. 144]. Sprijinul acordat lui Tomșa de boierime a fost determinat de frica de Alexandru Lăpușeanu, în cazul revenirii acestuia pentru a doua oară la tronul Moldovei.

Demersurile făcute de Alexandru Lăpușeanu la Poartă erau dictate de interes personal: de a ceda altcuiva țara, adică prestigiul și averile, de a asigura viitorul copiilor săi. Boierimea se opunea acordării tronului lui Alexandru, pe când țările vecine intervin în favoarea lui pe lângă sultan.[14, p. 227]. Această poziție a creștinătății a fost determinată de pericolul numirii la domnia Țării Moldovei a unui musulman[2, p. 225].

Alexandru Lăpușeanu ocupă tronul în februarie 1564. Sultanul a folosit aceeași metodă pașnică de înfrângere a boierimii antiotomane din Moldova ca și în cazul lui Petru Rareș. Alexandru Lăpușeanu și-a exprimat recunoștința prin introducerea în titulatura sa a expresiei „Domn prin mila sultanului turcesc și a vizirului”, [4, p. 532], sintagmă folosită pentru prima dată în Țara Moldovei, ceea ce dovedește angajamentul politic asumat de către Domn. Acest titlu pare să fi fost impus de către Poartă ca răspuns la încercarea Coroanei Polone în 1552 la Bakota de a-l prezenta pe Alexandru Lăpușeanu „ca domn ales de Maria Sa regele”. Recunoașterea de către Alexandru Lăpușeanu a meritului sultanului în obținerea domniei pentru a doua oară a însemnat în realitate mărirea influenței otomane în spațiul est-carpatic.

În noua sa domnie Alexandru Lăpușeanu nu va beneficia de un context intern mai favorabil, el va fi chiar mai complicat decât în prima domnie. Cel mai mare pericol pentru domn l-au prezentat boierii moldoveni pribegi în țările vecine.

Numărul boierilor pribegi continuă să crească, după controversatul asasinat produs în primul an de domnie, 1564. Istoricul Gheorghe Pungă, referindu-se la acest eveniment, ajunge la concluzia că numărul boierilor executați în 1564 a fost mai mic [11, p. 109] decât cel prezentat în izvoare: 60 boieri [3, p. 186], 47 boieri [13, p. 98], 12 boieri [8, p. 151], 48 boieri [6, p. 859], argumentând prin faptul „că principalii vinovați se aflau în acel moment în emigrație” [11, p. 109]. Izvoarele explică cauza represaliilor. Ioan Neculce ne relatează: „Dzicu să-l fi învățat turcii să taie boierii ca să-i slăbească” [9, p. 271]. Renumitul istoric Const. C. Giurescu explica afirmația lui Neculce astfel: „Să-i taie pe boieri, să-i slăbească ca să nu mai facă amestecături aducând oști străine de prin alte țări pentru domnia Țării Moldovei” [7, p. 455]. Se pare că acest complot a reprezentat unul din angajamentele impuse de Poartă lui Alexandru Lăpușeanu.

La această etapă, la realizarea planurilor Porții contribuie și puterile vecine. Informații referitoare la extrădarea unor boieri pribegi din Polonia, la ordinul regelui, ne parvin din izvoare poloneze. O parte din ei au fost decapitați.

Angajamentul politic a lui Alexandru Lăpușneanu față de Poartă, de a distruge boierimea antiotomană, era, credem, o parte componentă a planului Porții de supunere a Țării Moldovei. A doua domnie a lui Lăpușneanu, în viziunea Porții, trebuia să devină o etapă de supunere eficientă a boierimii moldovenești față de Poartă. Acest deziderat trebuia să fie realizat cu forțe proprii, pentru a nu provoca revolte antiotomane. Analiza izvoarelor dovedește că Alexandru Lăpușneanu a promovat boierii în dregătorii doar în măsura în care puteau să-i reprezinte interesele și să nu pună în pericol securitatea țării.

După moartea sultanului în 1566, Alexandru Lăpușneanu înțelege pericolul ce-l poate prezenta colaborarea polono-austriacă. În septembrie 1566 izvoarele poloneze consemnează că Domnul moldovean „bănuiește că intenția lui Laski” a fost în înțelegere cu habsburgii și Regatul Poloniei și cu acordul regelui, referindu-se la cerința lui Alexandru de a-l opri pe Laski să atace Moldova [2, p. 268]. Cu permisiunea noului sultan, Domnul Moldovei se pregătește de război contra Poloniei în caz că țara va fi atacată de către Laski [2, p. 276]. La începutul anului 1567, sultanul îl previne pe regele polon să nu se implice în Țara Moldovei, deoarece „va pune repede turci la domnia Moldovei” [2, p. 291]. Exista pericolul transformării Țării Moldovei în pašalâc. Asumându-și responsabilitatea de statutul politic al Țării Moldovei, Alexandru Lăpușneanu, fiind în viață, a cerut sultanului să-l confirme pe Bogdan Domn al Țării Moldovei [2, p. 578]. Conform informațiilor documentare, la 24 mai 1568, adică după două luni de la confirmarea domniei lui Bogdan Lăpușneanu, vizirul refuză să aducă, cel puțin, la cunoștința sultanului cererea regelui de a numi domn [2, p.309].

În concluzie, putem afirma că demersurile politice ale lui Alexandru Lăpușneanu a fost dictate *de interese personale*: a ceda altcuiva țara, adică prestigiul și averile, de a asigura viitorul copiilor săi. Uneori, Alexandru Lăpușneanu a realizat interesele personale prin adoptarea și aplicarea, după împrejurări, a unor măsuri potrivite momentului în detrimentul intereselor colectivității. Domnul Țării și-a asumat anumite *angajamente politice* pentru a crea un echilibru politic extern, pentru a nu permite modificarea radicală a statutului politico-juridic al Țării. Totodată, Alexandru Lăpușneanu a dat dovadă de *responsabilitate față de soarta țării*, reușind să evite riscul de a fi transformată în pašalâc.

BIBLIOGRAFIE

1. CIOBANU V., Vasalitate-suzeranitate în raporturile româno-polone din a doua jumătate a sec. a XVI, interpretare juridică și practică politică. În: AIIAI, 1985, tom. XXII, partea II, p. 409-420; 1986, XXIII, partea I, p. 131-142.
2. CORFUS I., Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone. Secolul al XVI-lea (1536-1600), București: Ed. Academiei Române, 1979, 448 p.
3. Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI, publicate de Ioan Bogdan, ediție revăzută și completată de P.P. Panaitescu, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959, 332 p.
4. Documente privitoare la istoria românilor culese de Eudoxiu Hurmuzaki. Publicate sub auspiciul Academiei Române și Muzeului cultelor și instrucției Cultelor, București, 1890, vol. II, partea I (1451-1575), 824 p.
5. Documente privitoare la istoria românilor culese de Eudoxiu Hurmuzaki. Publicate sub auspiciul Academiei Române și Muzeului cultelor și instrucției Cultelor, București, 1897, vol. II, partea V (1552-1575), 770 p.
6. Documente privitoare la istoria românilor culese de Eudoxiu Hurmuzaki. Publicate sub auspiciul Academiei Române și Muzeului cultelor și instrucției Cultelor, București, 1900, vol. XI (1517-1612), 883 p.

7. GIURESCU C. C., Valoarea istorică a tradițiilor consemnate de I. Neculce. În: Studii de folclor și literatură, București, 1967.
8. IORGA N., Studii și documente cu privire la istoria Românilor, București, Tip. Neamul Românesc, 1913, vol. XXIII, 519 p.
9. NECULCE I., O samă de cuvinte. În: Letopisețul Țării Moldovei, Chișinău, Edit. Hiperion, 1990, p. 267-279.
10. PÂSLARIUC V., Raporturile politice dintre marea boierime și domnie în Țara Moldovei în secolul al XVI-lea, Chișinău, Pontos, 2005, 304 p.
11. PUNGĂ Gh., Moldova în vremea lui Alexandru Lăpușeanu, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1994, 335 p.
12. REZACHEVICI C., Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova, București, Editura Enciclopedică, 2001, Vol. I, secolele XIV-XVI, 864 p.
13. URECHE Gr., Letopisețul Țării Moldovei. În: Letopisețul Țării Moldovei, Chișinău, Edit. Hiperion, 1990, p. 23-120.
14. VERESS A., Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești, București, Cartea românească, 1929, vol. I (1527-1512), 371 p.